„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком и недељом на целом табаку а уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у злату)
на годину 32 дин., на пола године 16 дин., на четврт године 8 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад.

НЕНАПЛАЋЕНА ПИСМА не примају се.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

лист целокупне српске народне слободоумне странке.

БРОЈ 159. У Новом Саду у среду 11. октобра 1889. ГОДИНА XXIV.

Позив на претплату.

Почетком овог месеца истекао је рок претплате свима онима, који преплатише „Заставу“ до краја септембра ове године. Овим позивамо пријатеље „Заставе“ на даљу претплату.

Ко је и шта је „Застава“, то је она довољно показала. Она ће се и надаље лепршати у слободном логору нашег народа, на бедему народносном и напредном. И кад то кажемо, ми се позивамо на свој досадањи рад, који нас не може утерати у лаж.

У данашњим данима, кад смо силом прилика и силом солгабирова искључени из угарског сабора, сад, кад је главни део обране наших права спао на плећа новинарска, „Застава“ треба још одлучнију потпору својих пријатеља. И она се са пуно наде обраћа тим пријатељима, да је не само духовном снагом, него и у купљењу претплате помогну.

Цена је „Застави“ обележена на челу листа.

Обраћамо и опет пажњу наших пријатеља и претплатника на бројеве „Заставине“ од петка. Ти су бројеви удешени за најшире кругове нашег народа, а нарочита претплата на њих стаје 3 фор. годишње. Много ће нам кренути ствар унапред, ако се ови бројеви „Заставини“ рашире, као што треба.

У Новом Саду, 1. октобра 1889.

Уредништво „Заставе.“

СРЕТАН РАД!

(ж) Српска народна скупштина, коју је прекјуче кр. намесник Ристић у Београду престоном беседом отворио, значајна је у многом погледу. Значајна је већ и са тога разлога, што је она прва скупштина, која је бирана по новом уставу. Ко зна предисторију досадањих скупштина, тај ће знати и то, да су оне биле свашта пре, но израз народне воље. Силаском краља Милана са престола и уважањем новога устава инаугурисано је нова доба у политичком животу Србије. Од како је и колико је год српских скупштина, ово је прва, за коју се у пуном смислу речи може казати, да је прави израз воље народне, јер слободоумље саданег изборнога реда и примерну уздржљивост владе од сваког утицаја и ток избора, држимо да неће нико у сумњу доводити. Томе се има и приписати, што је народна радикална странка, једина демократска странка данас у Србији, одржала онаку сјајну победу при изборима.

Повољан утицај те победе опажао се одмах на првим састанцима скупштинским. Док су седнице досадањих скупштина текле бурно, растрзане беспримерно жестоком борбом и партијским трвењем, то опажамо данас, да седнице теку мирно, достојанствено и толико овбиљно, да данашња скупштина српска може у томе за образац послужити ма ком другом парламенту.

И у тој појави, држимо да лежи такођер једно преимућство и добра страна нове скупштине, коју не треба изгубити из вида. За доказ томе довољно ће бити да упозоримо само на огроман рад, који према изговореној престоној беседи претстоји скупштини, па да се уверимо, да скупштина неће и не треба да има времена за партијска трвења и прогањања. Она треба да буде, а према своме партијском саставу она ће и бити: скупштина мирнога рада.

Тај утисак је учинила на нас и престона беседа којом је скупштина отворена. Према садржини њеној, могли би је поделити на двоје. У првом делу њеном региструју се догађаји, који се догодише у Србији у најближој прошлости. Напомиње и силазак краља Милана са престола, који се обележава, као акт родољубивог пожртвовања од стране бившега краља. Да ли је то баш зајиста тако, ми сумњамо, а наши ће се читаоци без сумње сећати, да је тај чин, са свима споредним околностима његовим, учинио краљ Милан из политичког разлога, који се није дао обићи, дакле из политичке нужности. Беседа напомиње даље наименовање регенстта, донашање новога устава, и пропраћа нарочито овај последњи чин, доста суво и кратко обележавајући га као почетак напредније парламентарне владавине. Млого топлијим речма пропраћа престона беседа миропомазање младога краља Александра I. и напомиње нарочито одушевљење и велико учешће народа при томе свечаном акту. Поводом тим констатује зближење владајуће династије народу и љубав народа према младоме краљу.

У другом делу своме говори престона беседа о раду народне скупштине и тешкоћама, са којима ће влада у најближој будућности имати да се бори. У првоме реду долазе финансијске неприлике у којима се земља налази и које у највећој мери изазивају бригу и рад владе и скупштине око њихових уређења. Зна се у каквоме је стању нашла радикална странка Србију при своме ступању на владу. Грдном и неправедно подељеном порезом била је производна снага земље сасвим уништена. Кредит земље у иноземству исцрпљен. Државни монополи (дуван, жељезница) предати приватним подузетницима на милост и немилост. Земља је стајала тако рећи на ивици своје материјалне пропасти. И ако се на томе пољу има још врло млого да уради, престона беседа спомиње неке већ до сада учињене кораке радикалне владе, који ће благотворно утицати на материјални бољитак земље, као што су: преузимање жељезница у државну режију и одузимање дуванског монопола из приватних руку. Као начело, кога ће се влада у својој финансијској политици придржавати, напомиње престона беседа: што већу штедњу, уз повећање и осигурање државних прихода. По себи се разуме, и ми смо то у своје време и напоменули, када смо говорили о финансијскоме програму министра Вујића, да се повећање државних прихода има постићи, не повећањем пореза, но праведнијом поделом исте и снажењем производне снаге земљске.

Као програм рада скупштинског напомиње се у првоме реду: уређење народне војске. Исто се има спровести на основи тако зване народне милиције, где је војска у мирно доба на окупу само у цели вежбања за неко извесно време, иначе су војници код својих кућа и при својим грађанским занимањима, а на окупу је сам кадар (скелет) дотичне трупе. Да овај систем народне одбране одговара најбоље карактеру народа српског, доказује не само историја Србије, но и светла прошлост наше бивше војничке границе. Даље ће имати скупштина да уреди законом одношај цркве према држави. И ову радњу скупштине мора сваки родољуб с радошћу поздравити, јер је и на томе пољу, нарочито у последње време, учињено толико самоволе, изазвана многа криза, која је често мир и поредак у земљи доводила у опасност. Да-ли ће том приликом доћи и до уређења горућег краљичиног питања, не можемо знати, али би желети било, да скупштина и то питање тако уреди, да обе родитељске стране буду задовољене и да се уклони свака опасност, која би у будуће отуда по земљу произићи могла. Престона беседа, у даљем своме току напомиње, да ће скупштина имати да донесе све оне законе, чије је стварање донашањем новога устава условљено. Ако своме додамо, да се у престоној беседи констатују пријатељски и непомућени одношаји са свима страним силама, и да ће се и влада и намесништво старати, да се ти одношаји и на даље одрже, — онда смо исцрпели све, што престона беседа у себи садржи.

Нови уставни живот, којим је Србија отпочела живети и судбина његова у будућности, лежи дакле у рукама садање скупштине. Њен ће посао бити, да уставом стечене народне слободе утврди и осигура против сваке опасности — у њеним је рукама дакле будућност Србије! И у то име, желимо скупштини од срца:

Сретан рад!

Српска народна скупштина.

I. редовна седница.

Београд 9. октобра.

Прву редовну седницу после свечаног отварања скупштине, отворио је стални председник Никола Пашић. До њега седе потпредседници Катић и Вуковић. Сви министри присутни, одма се приступило избору одбора, који ће израдити адресу као одговор на престону беседу. У тај одбор је ушло из сваке секције по два члана, дакле свега 14 посланика од којих су 12 радикала и 2 либерала. У одбор су ушли: Из I. секције поп Милан Ђурић, Др. Л. Илић; из II. Ранко Тајсић, Андра Николић; из III. Тодор Туцаковић, Јован Ђаја; из IV. Ђока Новаковић, поп Мој. Николић; из V. Дим. Катић, Милојко Лешјанин; из VI. Никола Пашић, Ђура Милијашевић; из VII. поп Марко Петровић, Пера Максимовић: Затим је настао претрес извештаја верив. одбора. Ив.

Нови црногорски грађански законик.

Од Р. Дареста.

(Свршетак.)

У ортаклуку одлучује вишина гласова, само кад се има што предузети што прелази обичну управу, ред је, да најмање две трећине на то пристане. То је правило, али се уговором може и друго што углавити.

Јемство је или обично или јемство за јемца, или солидарно јемство или напокон јемство где јемац одговара другом јемцу за сву штету која за јемца настане усљед јамчења.

При игри и окладу владају иста начела која су и у француском грађанском праву меродавна. Дугови који потичу од игре или оклада, не могу се судом тражити, али кад губитак такав дуг добровољно намири, не може више тражити, да му се намери што је платио, осим у изузетним случајевима. Исто тако повлађује закон и оне игре, које крепе ум и тело људско. Особита је установа: да се дугови, који потичу од игре или оклада, а нису иначе противни поштењу и благонрављу, да се таки дугови могу судски тражити онда ако је залога била дана коме трећем или у руке суда.

Дар који прелази 500 франака вредности, треба да је писмено утврђен и по суду потврђен. То исто вреди и за дарове што се дају на одређене рокове, кад дарови прелазе годишње 40 франака. Дар се

ЛИСТАК.

ЛОНДОН — НАЈВЕЋА ВАРОШ НА СВЕТУ.

И јесте, Лондон је варош, којој се морамо, ма са које је стране посматрали, чудити и дивити. Тешко, да би се нашло човека, који познаје бар изближе све крајеве ове непремерне вароши. Ужи Лондон заузима 300, а шири скоро 1800 квадр. километара; број становника нарастао је за последњих 90 година, дакле, у овом столећу од 1 скоро на 5 милијуна. Ко би по томе могао ту варош сврсе и сврсе да проучи и позна! Има хиљадама свезака, у којима је исписана историја, живот, знаменитости, сопствена врева, управа, подела, добре и рђаве стране те вароши.

Лондон је у правом смислу „варош противности“, и то, и по својој унутрашњости и по својој спољашности. Највећа просвета поред највеће суровости; највеће богатство поред најужаснијег сиромаштва. Каква разлика између западне и источне лондонске стране, између средишта и југа! При томе посред отмених четврти гадне, сиромашне злокобачке и пролетерске пећине!

Осим многобројних лондонских „знаменитости“ најзанимљивије је у тој варши посматрати оно шаревило света и вреву људску у крајевима са јачим прометом. Ту света, теретних кола, дрошака, омнибуса, конских железница, колица, трговаца, полицаја, продавача новина, послужитеља, „летећих трговаца“ и т. д., а осим тога стотинама фабричких ђака, стубова са сандучићима за писма, огромних плаката, носилаца огласа, па разних уличних музиканата, као: шкотских гајдаша са цимбалама и мајмунима, црначких трупа, слепих харфовиста и певача, талијанских верглаша и таковзаних „немачких капела“ т. ј. малених трупа јадних немачких трумпеташа.

У свима четвртима без разлике упада у очи велики број кућама и цркава; Енглези или су јаке равгијеје или велики богомолци. Али највише упада у очи у Лондону, а уједно и најпријатније дира човека оно много зеленило у већем делу вароши. У сиромашним четвртима не види се, дабоме, ништа друго осим натрпаних неолепљених кућа, али у богатијим четвртима видимо већ доста зеленила. Ту по многим дворштима има башта испред и иза кућа или су куће посред баште, па овде туд тротоаре дрвеће, па сваки час приватни већи или мањи ограђени паркови, а осим тога јавне велике баште и паркови и ливаде засађене дрвећем. Што у Лондону посред оне спасне зимске магле ипак мање света умре него по другим великим варшама, узрок је, што у њему има толико зеленила, а после, што је канализација само као што може бити изведена. Лондон је по простору 15—20 пута већи од Беча и Берлина, а тек 3—4 пута има више становника него те вароши. То је због тога, што разне приватне и јавне баште, паркови и т. д. заузимају врло велики простор.

Непремерно је богата ова варош у дивним и грдним зградама, заводима и установама. Има преко хиљаду друштава, скровишта (азила), завода и т. д., који постоје само за добротворне цели. Ту је све, почевши од највеће болнице и завода за спасавање деце и до завода за узајмљивање хирургичких справа па за поклањање разних подвезача. Школа је безброј, а тако исто и других просветних завода, као: књижница, галерија слика, музеја, збирака, сталних изложаба, учених и друштава за уметност и т. д.

Број позоришта, певаоница, локала за концерте и других најразноврснијих места за уживање управо је да се човек не може разабрати. Број улица (11.000 улица, са укупном дужином преко 4.000 километара), кућа (700.000), споменика, саобраћајних средстава (преко 200 железничких станица, 13.000 дрошака, хиљадама омнибуса, конских железница и т. д.), народности (заступљене све на свету), стоваришта и т. д., — све то над погледа човек, па да му памет стане. Лондон је варош, у којој је најјача трговина, највеће богатство, у којој има највише сиротиње и највише образованости.

Треба неколико дана да човек по значајнијим крајевима ове вароши пролази, па да бар у неколико усчи врло интересантну и значајну спољашњу слику њену, њене противности и њене знаменитости. Треба поћи од „City“, од најстаријег дела, колевке ове светске вароши, средишта трговине и новца, па поћи улицом: Fenchurch — или Leadenhall и проћи поред енглеске банке, ходјовог осигуравајућег друштва, стана лондонског градоначелника, преко Cheapside поред магистрата, саборне цркве св. Павла, поред здања главне поште и телеграфског здања, преко смитфилдских пијаца, њугетске тамнице; улицом Fleet према мору поред палате министарства правде, многих позоришта, па даље Trafalgar-Square-ом поред народне галерије, Нелсонова стуба и других споменика; улицом Pall Mall поред многих клупских палата, преко Ватерлотрга са многобројним споменицима, кроз парк св. Џемса у улицу Whitehall и Parliament-Square (много министарства, парламенат, преко вестминстерског трга, поред вестминстерске цркве, поред вестминстерске школе, болнице, акваријума и т. д). Од вестминстерског моста локалном лађом према истоку; ту се види обала тајмсова од асфалта, многи лепи споменици, болница св. Томе, дивне баште, палате, многи дивни мостови, и најзнаменитији лондонски мост, рибља пијаца, царинарница, грдна стоваришта, Greenwich са морнарском школом, морнарском болницом, са славном звездарницом, Woolwich са војном академијом и грдном тополивницом.

Одатле железницом у Blackwall, кроз дивну лондонску луку, — највећу на свету са 20.000 лађа годишње, са њеним грдним доковима и бе-

може опозвати само онда, кад је обдареник крајње неблагодаран, а дар сам није учињен из благодарности. Право искати повраћај дара, застарује за 10 година. Дар се може опозвати и онда кад обдареник не испуни услове дара. Рушљив је сваки дар, који је учињен у намери да се веровници дариваочеви оштете.

Четврти део законика говори о уговорима у опће, и о другим пословима и приликама од којих дугови потичу. Ту се налазе опћи принципи који су у свима законицима готово једнаки.

Теорија о обвезама, које потичу из деликта и quasi-деликта јако је тачно прецизована као и разни случајеви и разни ступњи одговорности. Тужба на отштету из деликта или quasi-деликта проистекле штете застарује за годину дана, почевши од дана кад је оштећеник сазнао за штету, свакако пак за 10 година, рачунајући од дана у који је штета почињена. Само за штету која потече од дела, за које закон поставља казну вишу од 3 године тамнице, застара је готова, тек после двадесет година, од дана ког је дело почињено.

Под насловом: о дуговима који потичу од различитих послова дела и прилика, говори законик о обећању које се чини огласом (pollicitatio), и о незвану вршењу туђих послова (negotiorum gestio) па на послетку о оном често злоупотребљаваном правилу, по ком нико нема права да се обогати туђим имањем.

Чланак 600. гласи: Исто се тако може тражити натраг оно, што је ко примио, да би настојао око каква недопуштена посла или га сам извршио, и то без разлике да ли је дело извршено или није. Ипак, то бива само у оном случају, кад је таки примац непоштено радио што је примио, а с даваочеве стране није никако било такога непоштења. Кад су пак обојица непоштено радили, тада давалац не може више тражити повраћаја него ће примац у црковну касу дати то, што је примио.

Последњи раздео четвртог дела говори о застари (praescriptio extinctiva). Свако право застарује у правилу за 30 година, у неким случајевима застарује као и код Француза за 5, 4 и 2 године.

Рокови су доста дуги, нарочито за тако малену земљу као што је Црна Гора али рокови застаре стоје увек у обратном односу према социјалном и економском напретку једне земље. У старом обичајном праву није ни било застаре. Једна је црногорска пословица гласила, да се оно, што ко коме дугује, може тражити и након стотину година. Ваљало је с тим старим обичајима рачунати те дозволити дуге рокове, који се у осталом могу на брзо скратити.

Пети део законика говори о човеку и о другим имаоницима, о својевласти и у опће о располагању у имовинским пословима. Пуноћетан постаје Црногорац чим наврши двадесет и једну годину. Малоћетник, који је навршио осамнаесту годину, па се покаже да је подобан управљати својим пословима може и прије 21. године постати пуноћетан; исто тако и онај мушки малоћетник, који се ожени те живи у засебној кући и њоме управља.

На против и пуноћетан човек, ако је нездрава ума или ако је расипник, може бити стављен под старатељство. Надлежни суд може у таком случају определити већи или мањи опсег старатељства, те може тачно специјализирати права, која сме само старатељ вршити.

Отсутним, притвореницима, удовицама и насљедству без насљедника могу се поставити куратори, који имају више или мање права. Испод 7 година не може малоћетник предузети никакво дело; једино што може примити дар који је без терета. После 7 година може се малоћетник обвезати само дозволом туторства, али може друге према себи обвезати. У осталом могу отац или тутор, у име малоћетника обављати правне послове, репрезентирају га дакле у свему на пољу цивилног права.

Затим говори закон о јуристичним особама, које само услед законске фикције постоје. За нас је међу тим моралним особама најзанимљивија — задруга. Законик ју посматра само с имовинског гледишта.

Све што се тиче унутарње организације задружне, равна се по стародавним правним обичајима. С тога нећемо о томе даље да говоримо. Доста је да споменемо, да је задруга, таква, каква је код јужних Словена од памтивека, јако налик на удруге (communaute) по нашем обичајном праву, нарочито по оном праву, што је владало у Ниверне. Но ма како да су сачувани у закону у том погледу основни принципи обичајног права, ипак се трудио законодавац да те принципе доведе у склад са потребама савременог друштва, установивши у законику индивидуалну одговорност сваког појединог задружног члана.

Задружно имање састоји се из оног што задруга од вајкада има т. ј. из капитала, који су више генерација стекли, затим из онога што сваки појединн задругар заради. Напротив оно што задругар насљеди или на дар добије, постаје његова својина, с којом може, кад постане пуноћетан, слободно располагати.

Шта више и жена може с тим слободно располагати и не треба зато мужевље или судске дозволе осим у неким случајевима, које закон тачно нормира. Задругу представља према трећим особама домаћин, који задругу заступа и обвезује. Задругар може само себе обвезати. Задруга одговара за дугове задругарске само quatenus locupletior facta est, или кад је дотични уговор имао ту сврху, да подмири прешне потребе задругара, који ради за задругу. Још мање је одговорна задруга за деликте појединих задругара, осим ако је деликт почињен у интересу задруге, у обрану имања и части задружне. За штету што је почини задругар, одговара задруга у опће само у ова 4 случаја: 1.) кад је могла предупредити штету, а то учинила није; 2.) ако је само саучесник у деликту; 3.) ако је штета учињена непажњом, или 4.) ако штета не износи више од 100 франака. Према околностима може суд, кад је задругар малоћетан, наредити да за њега плати задруга.

Осуда свршује се против задругара прије свега на његов peculium ако га има, а затим на део што му припада из задружног иметка. С тога мора задруга излучити део што задругару припада; не учини ли то за 2 месеца, знак је да задруга сама прихваћа дуг задругарев.

Иза тога говори законик о осталим моралним особама као о племену, братству, цркви, манастирима и држави. Осим тих особа, које закон само признаје али их не ствара, има још и других моралних особа, које слободном вољом странака постају. Истина држава суделује у акту, којим те особе добијају право имаништва, али то суделовање не мења њихов карактер. Мислим асоцијације и фундације. Асоцијацијама даје државни савет право имаништва и одузима им то право по поступку који сваку самовољу искazује. Фундације могу по црногорском законику, као и по немачком праву саме по себи бити особе, дочим у Француској важи то само за шпиталье. Тако н. пр. фундацију за сироте, или за издржавање ђуприја не мора прихватити каква опћина или фабрика или друго какво морално тело, које већ постоји? Таке фунда-

---

сенима. Онда опет железницом до Mile-End-Road кроз Whitechapel-Road па у најсиромашније четврти Shadwell, Spitalfields, Bethnalgreen (овде болница, пијаца, Victorijin park, Hundsdisch, Petticoat-Lane, многе ниске и јадне кућице.) Сад преко Trinity — Square-а кроз невероватну вреву у само неке бити узаним улицама у Kingwilliamstreet и Lombardstreet, поред многих новчаних завода, брже, кроз море од људи и кола преко Finsbury-а, City-Road-а, Pentonwille-Road-а у Euston-Road (овде главне железничке станице северне и северо-западне железнице, у близини кабинет воштаних фигура госпође Тисодове и парк са зоолошком и ботаничком баштом), кроз Gowerstreet (поред универзитета) и лепу четврт Bloomsbury у британски музеј, кроз музејску улицу у Oxfordstreet; мало источно у Holborn и High Holborn (виајдукт, железничка станица, гостионица) натраг западно до Regenstrect-а, кроз овај (поред дивних дућана) и Piecadilly у Hydepark, кроз најотменији и трећи по величини лондонски парк. Шетња кроз тај парк па онда кроз баште Kensington, па кроз најотменије четврти Belgradia и Kensington (индијски музеум, природњачки музеум, галерија портрета, Албертов трг, баште баштованског друштва и т. д.), најпосле шетња кроз Bayswater, Paddington и Notting-hill.

Ко мора само неколико дана да остане у Лондону, боље је да посматра сокаке, куће и т. д. него да трчи да гледи знаменитости. Тих је тако много, да се не би могао у њима разазнати, а Лондон међутим није видео, што треба да је главно.

На милијуне сјака и на ону лондонску атмосферу и пару, што заједа и окида очи, човек се брзо навикне. Дођемо ли у Лондон у зиму, што није баш упутно, јер се лети у сваком погледу може у Лондону боље провести, видећемо густу чувену лондонску маглу, али леда и снега једва. Недељом се Лондон пресбрази; у мирнијим четвртима још је мирније него иначе; у четвртима живима опет као да је све изумрло, сви ловали за проваћање и уживање затворени; железнице и омнибуси не раде толико, сви су скоро дућани затворени, писмоноше не трче и т. д.

У колико је живо у правим трговачким четвртима, које су већином на источној страни, у толико је тишије и мирније у четвртима на западној страни. Најглавнија је свеза источне са западном страном подземна железница. Значајно је, да ова велика светска варош сразмерно мало монументалних здања има. Тек од 20 година амо почело се у меродавним круговима на томе радити, да се та празнина попуни: да се подиђу велике и величанствене зграде и да се уређују велике улице. Осим тога у отменијем делу вароши видају се сада куће у спите све лепше, ма да приватна архитектура остаје још једнако при систему малих породичних кућа (Cottage-System).

Поред све невоље, поред свију сиротинских четврти, поред свију пролетарских и злочиначких јазбина и пећина, за Лондон се опет може рећи, да је лепа варош. Свакако је он најзначајнија варош на свету.

По немачком #

ције постају саме од себе и имају засебну администрацију.

Већ смо говорили напред о последњем делу законика, који носи наслов: Објашњења, одређења и допуне. Говорили смо такођер зашто је морао црногорски законодавац свој законик састављати по плану, који је посве друкчији од модерних законика. У овим потоњим, нарочито у немачким, долазе прво опћа правила, која вреде за све специјалне установе. У Црној Гори је учињено баш обратно, па да народ разуме законик, дошле су на крају законика дефиниције и теорија, тако да онај, ко хоће да сазна прави смисао какве законске установе, мора дотична наређења на више места тражити. Та не згода није се дала избећи, али у ствари она није тако велика као што изгледа. Услед те методе могао је законотворац неке теже материје потпуно и оригинално нормирати као н. пр. материју о поседу, нарочито пак интернацијонално приватно право које се састоји из 19 чланака од којих су 4 у првом, а 15 у шестом делу.

Ето такав је у главном законик црногорски. Покушали смо да покажемо, под којим условима је уведен, какве особите тешкоће је законотворац имао да савлада и у колико му је то пошло за руком. Дело то служи на част ученом правнику, који га је саставио, као и кнезу, који га је инспирирао.

ДОПИСИ.

Сомбор 9. октобра. Поштовано уредништво! Давно вам се нисам јавио. Све сам чекао, да би вам што новог писао, али до сада баш ништа. Код нас је старо зло, да се мора рећи: да су праве неприлике.

Но ипак ми се даје прилика, да вам јавим познату већ новост: да нам је дошло срп. нар. позориште, мезимче срп. народ. Како је њему овде, доста ће бити, кад вам без иког околишења искрено кажем: да му је рђаво. Сваким даном се поговара, да ће се пре рока (2—3 месеца) удалити; јер овде никако не иде. Публика је мала и усиљена — а то је најглавније. Било је више пута, да је партер празан, а ложе само прошаране. Међутим „позвани", они, који знају — бар веле! — шта је позориште, ти мало које вече не проведу у вечерама, које коштају (поједине) на неколико стотина фор. Врло је жалосно стање. Публика се отуђила од свега, што је српско, па ево и овом приликом.

Међутим друштво ради! До сада је давало друштво ова комађа: Златан паук (превод), Буђевка (оригиналан оригинал!), Мехуриће (превод), Из захвалности (превод), Љубавно писмо (оригинал), Туђинку (превод), Смрт краља Стевана Дечанског (оригинал), Старог баку и његова сина хусара (превод), Марију кћер пуковниће (превод), Лионски улак (превод) и На мрзану кућа не остаје (оригинал).

Од свију ових комађа најбољи успех су постигли: Лионски улак, Смрт краља Стевана Дечанског и Туђинка, па и Мехурићи.

Друштво позоришно је скоро празно т. ј. по броју их има доста, али по снагама лоше стоје. Особито женски део је врло слаб, па мора (!) све млађе улоге да игра гђа С. Вујићка; а све певање је спало на гђу Марковићку. Код мушки чланова се примећује, да им је рад често сувише површан. То много потпомаже и слабо вођење рачуна о игрању њиховом по нашим местима, где је сваки појединн љубимац публике, која претерива, јер све држи и цени за добро оно, што љубимац одигра, па ма то и не било добро. Од мушких чланова напредује јако г. Бакаловић, ком по коју улогу „поклони" комичар г. Добриновић. До сада је стекао од публике свако признање, а све због природног му играња. Од женских опет гђа Бакаловићка скоро до замене и саму њицу Ленку Хаџићеву. До сада је имала лепих улога и сваку је одиграла на опште задовољство. Види се јасно, да само треба дати млађима на пробу коју већу улогу, па онда одлучан суд изрећи! Том је доказ гђа Бакаловићка и г. Бакаловић, о којима и стране новине врло лепо пишу.

Првом ћу приликом послати и опширнији извештај, кад буде које згодно парче. Ако се публика боље одазове за другу претплату, онда ће друштво остати 2—3 месеца; ако буде и даље слаб одзив публике, онда ће друштво да оде у Сентомаш, па у Н. Сад. 2×2.

Горњи Товарник 3. октобра. (Наша школа. — И избор учитеља.) Од како нам је школа комунална постала, ми смо мање више увек са школском наставом рамали из узрока што нам се често учитељске снаге мењаху. Ко је томе узрок ја незнам. Али од како нам је из наше средње још јануара месеца учитељ Јован Цвеић у Јазак отишао, ми све до данас (ево већ друга шк. година) учитеља немамо, него нам се наша дечица на нашу жалост и срамоту по сокаци скитају тако, да се већ више не разликују од оне деце која школу никада ни видела нису. А наша овомесна школска власт (школски одбор) све то мирном савешћу посматра.

Да се је имало ма најмање обзира према законској установи као и према оној невиној и безазленој дечици која ово скупоцено време узалудно проводи, — не би до тога ни дошло. Али нашој господи као да није стало до извршења закона и нашег подмлатка!

Истина, стечај је расписан на учитељско место и рок је трајао за пријаву компетената до 20. августа по р. к. те је после тога и избор учитеља обављен, но је то све доцкан кад се узме да је школска настава од јануара месеца уштрба трпила. Па крај свега тога, да се је свесрдно и искрено хтело, то би се до школског времена учитељ поставио и настава отпочела и не би се од ове тек. шк. године већ два месеца узалуд пропустило. Но као што велим, то све код нас иде натрашке. Морам споменути да је овде већином интелигенција српска, па мислите да имамо користи од ње. На жалост врло слабе.

Да је то наше браће римокатолика школа толико време без учитеља, то би се давно постарало да се истој што пре нађе, јер и њихов — признати се мора — вредни свештеник — који је уједно буди узгред речено и школски надзорник — не би допустио да се тако законска установа изиграва.

Ја мислим да ће и ово паметнима доста бити.

Молим вас да ове редке што пре у „Застави" отштампати изволите, пошто још и сада док ово пишем нема потврде за учитеља нити је школа отпочета, а мене као оца и Србина душа боли да се са нашом школом у 19. веку овако поступа.

Један општинар.

Вести из места и са стране.

Нов црквени закон у Србији, управо пројект израђен је, но он не налази одобрења и сигурно ће бити измењен, јер је у многом и гори од досадањег. Ево шта пише један лист о томе: „По овом пројекту, чланови су архијерејског сабора митрополит (егзарх) и епархијски архијереји. Из сабора је дакле искључено свештенство оба реда овим пројектом. До сада су били чланови сабора по један протојереј из сваке епархије и два архимандрита. Одузети свештенству право учешћа у сабору не може се правдати никаквим озбиљним разлогом. Чланови сабора мирског и монашког реда, живећи у народу, били су свагда у сабору верни тумачи правих потреба цркве и свештенства и свега оног што је сабору требало знати, да би са успеком могао свој задатак вршити. Они су били још једина копча која је спајала архијереје са свештенством и једина гаранција да ће се у сабору водити рачуна о правима и тегобама свештенства. По члану 29. не може бити изабрано свештено лице за епископа које није у Србији рођено. Члан 29. лепо је пропраћен у „Хр. Веснику." Између осталога каже се: „Ова тачка не треба никаква објашњења. Њен је смер и сувише очитледан свакоме. По овој одредби: може једно свештено лице имати сва и најбоља својства за епископа. Може провести цео век свој у Србији служећи најкорисније цркви и отаџбини; може пренети највећих услуга цркви и држави — и то све пада пред једном — стидимо се да изрекнемо — ничим неоправданом, несрпском и не патриотском одредбом: што није у Србији рођен. Разумели би смо све друго: разумели бисмо, да се траже ма каква друга својства за тако високу службу; али да се у краљевини Србији — српском Пијемонту, после онако горких лекција какве нам браћа Бугари непрестају слати из Македоније, испољавати у једном закону — и то закону црквеном — оволику тесногрудост — такав стид могли су нанети српском племству само људи крајње себични и тесногруди. Чиме мислите, господо, правдати толику тесногрудост пред српским племеном ван граница краљевине наше. И шта ће после свега тога судити о нама она браћа наша, коју очекујемо и призивамо у заједницу с нама, кад их ето и из цркве избацујемо. На коју се страну окренути да уздигнете „нове снаге" на епископске катедре. Од „моралних богаћа" ваља знати да неће бити ваиде никоме."

Французи за Србе. У француским новинама наилазимо на врло симпатичан позив за скупљање прилога, за пострадале Србе косовског округа. Тамо се говори да романски елемент треба да помаже Словене. Што се Срба тиче, каже се, да је Србија пријатељ Француске, а тако и цео српски народ. — Ово дана била су два угледна Француза да посете Србију и поклонили су „Друштву св. Саве" 500 динара, црвеном крсту 600 динара, инвалидском фонду 600 динара и фонду сиротих великошколаца 300 динара. Ове изјаве француске симпатије према Србима, не треба да остану непримећене у српском народу.

Регулисање ђердапа и отштета. Из Доњег Милановца јављају да је регулисање ђердапа отпочето, и то сад се чине прво пробе са рушењем стена помоћу динамита. Овај посао у велико се ради. Но ово је отпочето, а није се уредило питање о отштети, које појединци у Србији, краљ и држава траже. „Краљ Србије, држава српска, поједине општине, и поједини људи вели један београдски лист имају своје вирове и гарде. Од ових имају и тапије. Рушењем стена у ђердапу ови се вирови ниште, а тиме се ови притежаоци грдно штете. Поједини грађани узели су под закуп ове вирове. Пуцањем динамита риба се плаши и бега натраг. Те тако, сад кад је време да арендатори свој посао отпочну, они седе скрштених руку јер узроком овим риба у вировима и нема. Према томе траже српски листови, да се нађе начин отштете.

Трговачко-занатлијски део „Заставе.“

Шта треба да учинимо.

И опет смо на прагу зиме. Опет је дошло оно време, кад се код свију сретнијих народа учини нешто за просвету, удружење и узајамно обавештавање у трговачком и занатлијском свету, а код нас као да ће проћи и ова година без успеха, па можда и без покушаја.

У нас је мало и одвише мало трговачких и занатлијских задруга ма које руке. Но и то мало задруга, што их имамо (неколико занатлијских задруга, трговачко-болничких и т. д.) живе врло трајавим животом, тек да се рече, да постоје.

Све те задруге врше обично најнужније послове, држе годишње скупштине, на којима се обаве формалности; највише је ако приреде игранку и на томе остане.

Не види се нигде прави покрет, који би тежио за напретком. Оно до душе има трговачких и занатлијских задруга, којима је већ штатут тако скучен, да се не могу ни на ком пољу мећи, али то није код свију задруга. Код већине могло би се на основу штатута удесити, да се у зимњим вечерима приређују стручна предавања и саветовања.

По и тамо, где у кругу задруге то не може бити, тамо треба из задруге, из крила чланова задруге да потече мисао о вечерњим селима, где би била стручна предавања и саветовања.

Овде морам приметити, да за то спомињем увек речи: предавање и саветовање, јер сам ја против самих предавања. Предавања могу бити на забавама, али тамо, где се хоће нешто више постићи, и где треба за тим ићи, да се што више постигне, тамо је недовољно само предавање. Него треба увести и код нас, као код других народа, предавање са саветовањем, управо дискусије. Неко само реферише о ствари, а после се тек поведе разговор у коме сваки учествује, и те дискусије обично више користе него само предавање. Ако је каква практична ствар, која се тиче удружења ил сличног, па дневном реду, онда се тим накнадним дискусијама дође до нечег практичног, а ако се предавање тиче каквог даљег, непознатијег предмета, онда се само накнадним питањима, критиком и примедбама може многима разбистрити ствар.

Но питање је: зашто код нас не може да дође до оног, чега има код других народа? Ако питате млађе трговачке ил занатлијске кругове они ће вам рећи: Нико се за нас не брине, нит наши старији који би то требали да почну, нит други наши пријатељи из интелигенције, који би били позвани, да поведу реч на тим састанцима. Ако питате старије трговачке и занатлијске кругове, они веле да не ваљају млађи, јер се не брину о ничим, што би им могло користити. А пријатељи трговачког и занатлијског покрета веле опет: „Нит нас ко треба, нит нас ко тражи, па што би се ми наметали.“

Но тако слушајући једне, друге и треће нећемо никад започети. А зима је и опет на прагу, кад би се могло што радити. За почетак док ствар не уђе у ток, свакојако треба да се заузму задруге трговачке и занатлијске, да приреде ма ван свога круга таква сéла и вечери с дискусијом. Чланови задруга имају укупно већ неког ауторитета, они су већ и сами за себе публика те кад се чега лате, не може им испасти наопако. А да неће наћи старијих из свог круга или пријатеља ван свога круга, који би били кадри и вољни да их помогну у њиховој цељи, о том ми несумњамо — Држали смо за дужност да толико речемо, па ако већ никад ни до чега код нас доћи не може, нисмо ми криви.

У. У.

О ткалачкој индустрији.

На енкети министарства за трговину, која је ових дана држана у Будимпешти, рекао је г. Мишколцн, заступник осечке трговачко-обртничке коморе, следећу беседу:

Када прегледамо критичним оком земљиште обртне наше делатности, опажамо, да се ова у два смера креће. На једној страни налазимо, да се је наш обрт знатно развио у погледу произвађања полу-предмета, на другој страни видимо обртну делатност, која се бави произвађањем обртних продукта највише врсте.

Налазимо, да се обрт са брашном, шпиритом, шећером и дрви смело натицати може са нашим, у том погледу важним конкурентима но на против да смо такође и у произвађању мајолика, финог покућства, машина и електричних стројева дошли до такове савршености, да не би могли лако остати без-државне заштите. Опажамо, да су се поименце некоје од ових индустрија успеле до такве висине, са које се може очекивати прогресивно напредовање. Сваком пак мора ударити у очи, да смо управо гледе оних производа, којих много треба, те који за свакдању потребу служе, од иноземства по све зависни. Видимо, да поименце ткалачке индустрије код нас тако рећи нема, или да само у почетничком размеру постоји.

Уважи ли се, да је ова грана обрта звана, да намири највећи део потреба културног човека, те да смо у том смеру посве одвисни од иностранства, то ће сваки патриота заиста зажелети, да се та грана индустрије код нас удоми, без обзира на то, да ли су код нас сада увети за то више или мање повољни.

Предалеко би нас водило, да овде расправљамо о узроцима, с којих су оне гране индустрије, за које треба много виши душевни ступањ, као и много већи развој, код нас већ удомљене, а зашто да је та ткалачка индустрија, која од постанка света постоји, ипак код нас једва прешла примитивни ступањ кућне индустрије. Задовољавам се за сада тиме, да ову жалосну чињеницу само споменем.

Хоћемо ли дакле, да нове индустрије оснујемо, морамо се пре свега латити ткалачке индустрије.

Пре међутим него ли проговорим о средствима, која би била сходна, да се у том праву циљ получи, — нека ми буде дозвољено споменути коју о изнимном положају, који ми у Угарској, Хрватској и Славонији заузимљемо према најобичнијим господарственим доктринама.

Када друге државе цене своје већ постојеће слабе индустрије, или пак желе унапредети устројење нових, онда се служе заштитним царинама, па ако се — увек са разних гледишта — много препире о том, да ли ваља заштитној царини или слободној трговини предност дати, толико ипак стоји по искуству, да се онде где индустрије мањкају, оснивање истих битно унапређује заштитном царином.

Ако би дакле заузели једино становиште индустријалаца, те просто мимовили све одговарајуће им код нас факторе и одношаје, онда би се на питање чиме би се код нас постојеће индустрије могле подићи, а постанак нових унапредити, морало би по мом схваћању одговорити: да би се та сврха могла получити једино самосталном царинском облашћу.

Но жалибоже није та ствар тако једноставна обзиром не наш државоправни одношај са другом државном половином. Ми се не можемо у ту сврху служити средствима, којима се служе државе као Румунија и Србија. Узалудно би било код данашњег стања ствари расправљати о том, да ли треба по што по то настојати око самосталног царинског подручја. (Зашто?)

Код разноличних интереса, који у сваком смеру у оштрој опреци стоје, морамо у обзир узети те уважити status quo, те на темељу одношаја, тражити она средства и оне путеве, који жељеном циљу нашему воде.

Ако пак ове изнимне одношаје, који су у опреци са жељеним циљем, прихватимо као постојеће, то се уједно морамо растати са свима теоријама, које се за обичне одношаје употребити могу, па нам се мора допустити, да си сами створимо максиме.

Ако дакле знаност навештава једини спас с једне стране у безуветном попуштању, а с друге стране у теорији о заштитној царини, то смо властито ми у Угарској, Хрватској и Славонији у том злом положају, да нити првим, нити другим смером ићи не смемо, па смо с тога принуђени, да обзиром на индустрију особито пак ткалачку индустрију идемо оним путем, од којега до душе зазиру сви господарски учитељи, но који је обзиром на наше дуализмом проузречене изнимне одношаје по мом мнењу једини, на којем би се могло доћи до устројства индустрије, која би онда за цело по времену постала самостална и неодвисна.

Тај пут пак јесте; да држава у заједници са приватним капиталом непосредно подиже велике ткалачке заводе у оним крајевима где су одговарајуће индустрије већ удомљене уз припомоћ туђих прикладних радничких сила, које би онда држава имала стално овде населити.

За овај предлог не тражим оригиналности.

Познато је, да је Русија у задњим деценијама у том смеру много учинила, те да је тако створила темељ у велико напредујуће творничке индустрије.

Морам дакако бити приправан и на разне приговоре, понајпрво пак на тај, да је држава као такова додуше звана, да произвађање господарских добара подупире и да добрим уредбама тековину разних грана господарства унапређује, нипошто пак да сама у великој мери господарствено ради, јер би на тај начин дошли управо до државног социјализма.

Нећу да побијам овај приговор са знанственог становишта (?) те обзиром на уредне одношаје, али посебно у нашем случају тај приговор не стоји, и то из следећих разлога.

Пре свега примећујем, да не желим, да се држава као такова непосредно и сама тако рекући монополистички бави са споменутом индустријом, него да се она најпре здружи са приватним капиталом за подизање споменутих завода.

Ја то поглавито с тога желим, да се једном већ започне оснивање такових индустријалних завода, око којих би се онда следећи подхвати могли скупљати.

Ја ту ствар представљам практички тако проведену, да би се такова подузећа под покровитељством државе у облику деон. друштва утемељила, па да би држава узела у своју заштиту оне деонице, које не би приватан капитал задржао.

Нико ваљда неће порећи потребу, да се тиме једном започне, па с тога преостаје још увек питање, зашто да то од државе очекивамо, а не од приватног капитала.

Одговор на ово питање је по мом мњењу тај, да приватни капитал услед одношаја дуализмом проузроченим никада неће бити склон, да овакова подузећа код нас утемељи, и то с разлога, што у другој државној половини, — у опреци према нашој, — већ имаде свих увета за рационално произвађање дотичне индустријалне робе, и што с друге стране ми за продају наших производа не можемо пружати већих пробитака, него што их и производи цислитавски услед заједничког царинског подручја код нас имаду.

Ни један подузетник, па да је најбољи домољуб, неће се одважити на експеримент, те борбу са радничким незгодама и другим потешкоћама за произвађање, ако у погледу продаје те може очекивати бољих услова од оних, које и производи друге државне половине код нас уживају.

Опраштање од пореза и сличне олакшице додуше су од приличне користи код већ постојећих подузећа, али се мора такође допустити, да ове олакшице, под споменутим околностима не могу саме по себи приватни капитал задобити за утемељење подузећа.

Да очекивамо дакле оснивање тих индустријалних грана једино од приватног капитала, то не би тај почетак ни из далека био онако крепак, како бих ја то желео. Држим зато, да је нужно, да држава овде захвати. Држава не треба да се жаца од почетних потешкоћа гледе произвађања; држава може покушати, што приватни не сме покушати, јер и у том случају, да се у прво време подузеће не би рентирало, држава је бар ту сврху постигла, да је својим интересом служила подизањем нових и важних обртних грана. Но тај случај био би најгори, јер ако се ствар ваљано започне, морају овакова обртна подузећа успевати. Већ сам једном нагласио, да би се овакове творнице морале утемељити у оним крајевима, где је ткалачки обрт већ удомаћен, па где се као кућни обрт или мали обрт на широј основи већ гоји.

Да се дакле подигне у Сибињу или у Брашову велика творница са руном, а у једном од других градова или у Славонији творница са памуком и платном, у Будиму тискарна котона у великом стилу, па ковачно можда у Сегсарду тканица за свилу, то би се од садашњих радника велика множина мало по мало у ту сврху изобразила. Но то не би достало, већ би требало рационално и стране раднике за то употребити, па их подељивањем земљишта и стално населити, да овде за увек остану, те да из завичаја свога, још и друге за собом повуку.

Тако би настале радничке насеобине, којима би се с временом и други подузетници могли послужити. Само тако могли би се утрти путеви разграњеној ткалачкој индустрији.

Ако се и неподајем илузији, да ћемо тим путем тако скоро нашу цислитавску конкуренцију ма и с далека само достићи, то од мога предлога ипак очекивам онај успех, за којим, како рекох, поглавито тежим, наиме: да ће бити почетак за утемељење код нас посве мањкајуће обртне гране.

Висина, на којој се цислитавски ткалачки обрт налази, нема тога захвалити уметном унапређивању, већ је то производ самосталног те кроз столећа трајућег развоја, па би с тога само утопила биле, кад бисмо хтели такав положај уметним средствима постићи.

Што пак чинити можемо, јесте, да створимо почетак, који ће подупират моћним факторима, имати посљедицу, да ће се из њега тек временом развити самостална и крепка индустрија. Препоручујем с тога као мандатар славонске трг. и обрт. коморе мој на то односећи предлог сходном уважењу високе владе.

Географски и статистички податци свију држава на земљи за 1889. годину.

Од Ота Хибнера.

Преводи Јов. Алексијевић.

(Наставак.)

Холандија.

(Јевропа, Азија, Океанија, Западна Индија и Јужна Америка.)

Железничка пруга дугачка је: у Јевропи 2.551 клм., на држ. железницу долази 1.312 клм., у Јави 1.189 клм., сад се гради 219 клм., и у Суматри 59 клм. Дужина трамвајске линије износи 770 клм.

Телеграфска мрежа заузима простор у Јевропи 4.903 клм., дужина телеграфске жице износи 17.234 клм., и у Источној Индији мрежа 5.746 клм., жица 7.812 клм.

Поштанских надлештава има у Јевропи 1.263, а у Источној Индији 199. Поштанских пошиљака беше у Јевропи 117,4 мил., а у Источној Индији 8,5 мил. комада. Телеграма беше у Јевропи 3,7 мил., а у Источној Индији 386.000 ком. годишње.

Новац: у Јевропи, 1 гулден, á 100 цента = 2,10 дин.; 1 држ. талир, á $2^1/_2$ фор. = 5,27 дин.; 1 тиентје (златник Виљемсдор), á 10 гулдна = 21 дин.; 1 холандски дукат = 11,97 дин., 1 двогуби дукат = 23,95 дин. У колонијама поред овде поменуте монете имаде још и старе-шпањолских грошева, мехиканских песова и на острвима размена у стварима.

Мера: у Јевропи по метарској системи. У колонијама за тежину, 1 пикул, á 100 кети, á 16 телса = 61·521 клгр.; за површину, 1 дипо, á 2 хелоха, á 2 ковода = 1·842 мет., 1 пал = 1.506·942 мет,; 1 јонке, á 4 бовса = 283·86 арв; и за запремину, 1 копанг = á 803 кулаха, á 4 чупаха = 3.303 лит.; 1 лежер á 388 кана = 578,12 литара.

Главни извозни производи: у Јевропи: говеда, овце, свиње, масло, у тежини 78 мил. клгр.; сир, у тежини 30,5 мил. клгр.; усољене харинге, у тежини 267.000 тона; осушене харинге, у количини 39 мил. ком.; бакалар, у тежини 1,8 мил. клгр.; сирове рибе, у тежини 3 мил. клгр.; лан, у тежини 22 мил. килограма; крап, раковја, вим, уље, грнчарија, хартија, свеће и шећер; у Источној Индији: кава, у тежини 73,8 мил. килограма; шећер, у тежини 335 мил. килограма; дуван, у тежини 20,6 мил. клгр.; калај, у тежини 8 мил. клгр.; чај, у тежини 3.4 мил. клгр.; чивит, пиринач, арак, коже, рогови, зачинци, ђумбир, бибер, орашчићи, саго, кремз, гума, гутаперка, ораси кокосови, птичја гнезда и кикин корен; у Западној Индији: шећер, меласа, кава, памук, какао, морска со, рум, кирасо, кедар, дуван, манијак и банани.

Главне трговачке вароши: у Јевропи, престоница, пристаниште Амстердам, са 399.000; пристаниште Ротердам, са 198.000; Гравенхаге, са 153.000; Утрехт, са 83.000; Гренинген, са 54.000; Харлем, са 50.000; Арнхајм, са 48.000; Лајден са 46.000; Тилбург, са 32.000; Мастрих, са 32.000; Дортрехт, са 31.000; Леварден, са 29.000; Делфт, са 28.000; Херцогенбуш, са 26.000; Цволе, са 26.000; пристаниште Шедам, са 25.000; Девентер, са 23.000; пристаниште Хелдер, са 22.000; Бреда, са 21.000: Груда са 20.000; Миделбург, са 16.000; пристаниште Цандам, са 15.000, и пристаниште Флисинген, са 13.000 становника; у Јави: пристаниште Батавија, са 96.000: пристаниште Сурабаја, са 127.000; Суракарна, са 126.000; пристаниште Самаранг, са 70.000, и Џокшобара са 45.000 становника; у Суматри: пристаниште Палембанг са 30.000; пристаниште Беквелен, са 12.000 и пристаниште Паданг, са 10.000 становника; у Борнеу: пристаниште Понтианак са 15.000 становника; у Целебесу: пристаниште Влардинган, са 15.000 становника; у Молуцима: пристаниште Амбоана, са 16.000 становника; у Западној Индији: пристаниште Виљемштат, са 8.000, и пристаниште Парамарибо, са 25.000 становника.

Вести из трговачко-занатлијског света.

Трговачко-политички одношаји међу Аустро-Угарском и Немачком. Бечки „Fremdenblatt“ пише: Недавно је и Либерпу члан овдашње трговачко-обртничке коморе барон Лајтенбергер, један од најодличнијих индустријалаца државе, нагласио потребу, да се са Немачком склопи трговачко-политичка свеза на основу диференцијалне царине. Он је позвао комору нека замоли министарство, да оне трговачке уговоре, који истичу концем године 1889. не обнови пре док се не склопи уговор са Немачком. Тај је његов предлог тим више изненадио, што се досада држало, да се управо међу домаћим индустријалцима имаду тражити најживљи потомци уговору са Немачком. Када су године 1886. били са Немачком поведени преговори ради новога трговачкога уговора, морали су се ускоро прекинути, јер нашој индустрији не би могућно принети оне жртве, које су се тражиле, да се с Немачком можемо у трговачко-политичком обзиру споразумети. Ако се данас ситуација променила, па ако индустријалци желе пристати на замашне концесије, тешко да ће се и министарство узтезати, да те концесије прими, и да на тој подлози поведе са Немачком преговоре. Но да ли би данас, пошто је немачка индустрија под егидом десетгодишње заштитне царинске политике, тако процветала, да се може готово натицати са енглеском, било уместно, немачкој роби дозволити улаз у наше државе уз погодности, то се мора врло озбиљно расудити, јер је немачка роба данас наш најопаснији домаћи и спољашњи такмац како на домаћим тако и на спољашњим пијацама. Но и допуштајући, да су већ данас настали они претходни услови, уз које би могла склопити такова свеза са Немачком, још се увек пита, шта о том мисли Немачка, да ли би она спремна била склопити уговор, који би битно утицао на њезину аграрну политику. Данас се нарочито пита, да ли су с немачке стране вољни диференцијалну царину признати као нешто, што се судара са највећом погодности или не. По уговору од г. 1871. била би Немачка дужна пружати и Француској оне највеће погодности, што их пружа другим државама. Би ли стога она ону диференцијалну царину, коју би нам дозволила, хтела или могла и Француској дозволити? Ово је punctum saliens. Но предлог либерачке коморе већ је по тоби

неуместан, што ми не бисмо могли склопити трговачко-политички уговор, пре него што га са Немачком не склопимо. Ту се заборавило, да су из уговора, који су последњих година склопљени са Италијом и Немачком излучене све оне тачке, које би могле бити компензација према Немачкој. Дакле би се уговори са тим елиминацијама могли и падаље склапати са свима државама, а да се не би прејудицирало уговору са Немачком. Тим би се инаугурирала политика за наш извоз управо убитачна јер би наш читав извоз остао висећи у гробу, само с тога што се можда не би могао склопити уговор са Немачком.

Спољна трговина Француске. Француске званичне новине доносе статистички преглед целе француске трговине од почетка године до краја септембра. Из тог прегледа видимо, да је извезено из Француске сваковрсне робе у вред. од 2.572.938.000 франака, док је прошле године за то исто време, извезено само за 2.327.404.000 франака. Извоз француске робе у иноземство умножио се дакле за ови 9 месеци, према прошлој години за више од 245 милиона франака. Стране робе увезено је до краја септембра текуће године за 3.082.339.000 франака, а прошле године за 3.041.529.000 франака; дакле и увоз у Француску умножио се према прошлој години, али само за 41 милион франака. Ови су бројеви по Француску врло повољни, јер показују да је она сретно изашла из оног економног застојa, у коме се налазила прошлих година. Из детаљне статистике видимо, да се нарочито умножава извоз француских прерађених производа у иноземство.

Трговина.

= **Нови Сад** 10. (22.) октобра. На нашој житној пијаци усљед лепог времена и поправљених колских путова, почео је из околине живљи довоз са раном. Цене се сваком зрну досадање одржале. Плаћа се за пшеницу новосадску, шајкашку и сремску 7 ф. 70—90 н. Наполицу 7. ф. Јечам5 ф. 10 н. 6 ф. 20 н. Кукуруз стари 4 ф. 60 н., нов неокрњен 2 ф. 20 н., окрњен 3 ф. 30 н. Све од 100 килограма.

Радња са производи је врло умерена. Страних је купаца за сваку робу мало. Цене су свему досадање доста ниске. Маст на више 58 ф. 50 — 50 ф. 50 н., на мање 60 ф. до 62 ф. Сланина сушена 60 ф. — 62 ф., тешка пажена 64 ф. — 65 ф. од 100 кгр. Пасуљ крупан бели 7 ф. 80 н. — 8 ф., ситна виноградска пасуљица 8 ф. 50—75 н., жути 7 ф. 50 н. Кромпир 2 ф. — 2 ф. 50 н. Лук црни 1 ф. 50—75 н. Све од 100 кгр.

Угојени свињи 40—44 н., од 1 кгр. Овци 7 ф. 50 — 9 ф. 50 н., од пара. Теоци 10 ф. — 20 ф. од ком.

Време ведро сунчано топло. Вода у Дунаву „горе" опада, код нас у малом надоласку. Тиса од Сегедина до Титела опада. Сава у опадању. Драва у Осеку опада.

*

У **Будимпешти** 8. (20.) октобра. Производи. Вуна. Од четрнајст дана овамо траје живахан рад са вуном. Све су врсте робе тражене. Већи део продане вуне је извежено у иноземство. Плаћане прве стриже фина роба 135—138 ф., до 140 фор. средње фина 90—96 ф. и до 110 ф., добра средња 85—86 ф., средња чешљаница и роба за штофове 72—82 ф., лошија за штофове 68—72 ф., пештанска боља 62—65 ф., лошија 54—56 ф., бачка 56 до 57 ф., јагњећа фина 135 ф., бела средња 80 до 82 ф., лошија летња 55 ф., цигаја 51—52 ф., све од 100 кгр.

Коже овчије учињене. 20.000 комада је разне сорте продано. Плаћане немачке вуне 2 ф. 20 до 50 н.. бачке и банатске 1 ф. 90 н. до 2 ф. 20 н. од пара, српске и бугарске 95—100 ф. од 100 ком. маћедонске 60—64 ф., босанске и хрватске 62 до 63 ф, од 100 кгр. Јагњеће за ћурчије 60—65 ф., за табаке 60—70 ф. од 102 ком. Све са 2 проц. попуста.

Сирове коже. Слабо је кожа довежено. Цене су без промене. Плаћане угар. кравије суве 72—74 ф. воловске 75—78 ф., питлинзи 78—85 ф., кнајпови 95—105 ф., телеће са главом 145—155 ф. од 100 кгр. Коњине сортиране 10 ф. 50 н. до 11 ф. 50 н., од пара.

*

У **Будимпешти** 9. (21.) октобра. Пшеница умерено нуђена; млинови су остали у резерви; намера лабава; покрај дневног промета од 16.000 м. ц. цена просечно са 5 новч. попустила. Плаћана пшеница потиска тешка 80. 8 ф. 70 н., 79.5 8 ф. 70 н., 78.5 8 ф. 65 н., 78. 8 ф. 50 н. Пештанска 78. 8 ф. 40 н., 75. 8 ф. 25 н. Бајска 74.6 8 ф. 15 н. Банатска стара 78.5 8 ф. 25 н. Све на три месеца.

Раж 7 ф. 20 — 7 ф. 25 н. Зоб 7 ф. 30—35 н., за готов новац.

Термини: Пшеница за пролеће 8 ф. 54—57 н., за јесен пшеница 8 ф. 10—20 н. Кукуруз за мај-јуни 5 ф. 5—7 н. Зоб за пролеће 7 ф. 24—27 н., за јесен зоб 7 ф. 16—70 н.

*

Течај златног и сребрног новца на пешт. берзи од 10. октобра.

4% угарска златна рента — — —	100 65
5% „ папирна „ — — —	86·75
Дукати — — — — — — —	5·67
Наполеондори (20 франака) — — —	9·46
Немачке брж. марке — — — —	58·40

Најновије вести.

— Из Брисла јављају, да је изашао краљев указ којим се наређује, да се цела белгијска војска наоружана мауверовим пушкама.

— Из Париза јављају: Између француске и турске владе постоји у овај мах чудноват конфликат. Турска влада прети да ће одазвати свога посланика из Париза, ако француска влада не учини кораке, да се спречи прадстављање драме „Мухамед". Изнашање пророка Мухамеда на позорницу вређа осећаје мухамеданске.

Јаван рачун.

Приликом учитељске скупштине у В. Кикинди, приредило је друштво „Гусле" глазбену забаву у корист учитељског конвикта.

Добровољно приложише: По 5 фор.: Високоблагородни г. Н. Ђ. Вукићевић гл. шк. референт, др. Ђура Ружић одветник. По 1 фор. 40 нов.; Јован Настић учитељ из Сентомаша. По 1 фор.: Ника Јоановић, Аркадије Варађанин управитељ више девојачке школе из Н. Сада и др. Иван Веселиновић. По 50 нов.: Гавра Грбић учитељ из Ст. Врбаса, Паја Трипковић трг. спомоћник. По 20 нов.: Павле Коњевић учитељ. Свега 15 фор. 60 н. а. вр.

Од улазница је добијено 224 ф. 70 новч.

По одбитку трошка остало је чистих 197 ф. 64 новч. који је новац уложен на име „конвикта" у Вел. Кикиндску I. диштриктсту штедионицу.

Потписани збор изриче свима који добровољно приложише најтоплију благодарност.

Из седнице учит. збора држане у В. Кикинди 7. септ. 1889. год. **Учитељски збор.**

РАСПИС НАГРАДА.

„Матица Српска" расписује из фонда **Јована пл. Наке В. С. Миклушког**, за год. 1890. ове награде и тражи да се за њих напишу:

I. Ова дела:

1. Роман, драма или шаљива игра, приповетка или новела из српског живота. — Награда од 50 до 500 фор. — Рок Петров-дан 1890.

2. Књига за народ о заразјивим болестима. — Награда од 100 до 300 фор. — Рок Петров-дан 1890.

II. За саставке за „Летопис":

1. Студија, монографија или расправа из српске историје.

2. Студија или расправа о бројном, привредном и просветном кретању српског народа.

3. Студија или расправа из српске књижевности.

4. Земљописна или етнографска расправа, или путописи о српским крајевима и земљама.

Награда је за сваку таку студију, расправу или монографију од 50 до 150 фор., према величини и вредности дела.

Дела на расписане награде не могу писци шиљати под својим именом, него ваља да метну на на делима својима какав натпис или знак. Име, презиме, карактер и место где станује писац, ваља у особитом писму написати, писмено запечатати и обележити га оним истим натписом или знаком, који је с поља на самом делу.

Само ће се она писма отворити на којима је исти натпис или знак, који се налази и на делима, којима се награда досуди. Остала ће се писма спалити.

Рукописи се не враћају.

Награда се издаје тек онда, кад писац поднесе дело наштампано, осим ако с „Матицом" о томе што друго не уговори.

Награда се губи, ако писац не изда дело своје на свет за годину дана, а међу тим није што друго уговорио.

Писац је дужан од свста награђеног дела, кад из штампе изађе, послати „Матици" 25 комада.

Чланци и расправе за „Летопис", као и награђене новеле и приповетке, штампају се најпре у „Летопису", а после остаје право и писцу и „Матици", да их могу прештампати и посебице.

Према количини преосталог новца „Матица" је вољна примати и по вредности награђивати и друга научна, популарно научна и забавна дела, саставке и чланке, остављајући писцима на вољу, да могу слободно бирати предмете.

Нарочито се напомиње, да је главна скупштина овластила књижевно одељење и одбор, да могу издати награде из фонда Накиног и оним чланцима и делима, која дођу и мимо расписане награде или која су већ стигла па се налазе на оцени и то у течају године и пре главне скупштине ако књижевно одељење и одбор пронађу да приполани саставци заслужују награде.

Из главне скупштине „Матице Српске", у Новом Саду 23. августа (4. септембра) 1889.

Председник „Матице Српске:"
А. Хаџић, с. р. секретар. **Милош Димитријевић**, с. р. кр. саветник.

РАСПИС НАГРАДА.

„Матица Српска" повишује из задужбине **Јована Остојића и жене му Терезије** за год. 1890. награду од 50 дуката на 100 дуката за дело: „О земљорадничким приликама којег већег краја, у ком наш народ живи", с роком до 21. декембра 1890.

Уједно се напомиње да су их ове задужбине с роком до 31. декембра 1889. још из лањске скупштине расписане ове награде:

1. „Историја српске књижевности за школу." — Награда 100 дуката.

2. „Историја Срба у Угарској од најстаријих времена до данас". — Награда 100 дуката.

3. „Расправа о Буњевцима" за „Летопис". — Награда 100 дуката.

4. „Популарна естетика за одраслије Српкиње". — Награда 50 дуката.

5. „Историја Текелијног завода и његов утицај на културу српског народа". — Награда 50 дуката.

По одлуци скупштинској за прве три теме расписаће се на ново награда с роком до 31. декембра 1890., ако на њих не стигне ни једно дело до 31. декембра 1889.

Дела на расписане награде не могу писци шиљати под својим именом него ваља да метну на делима својима какав натпис или знак. Име, презиме, карактер и место где станује писац, ваља у особитом писму написати, писмо запечатити и обележити га оним истим натписом или знаком, који је с поља на самом делу.

Само ће се она писма отворити, на којима је исти натпис или знак, који се налази и на делима, којима се награда досуди. Остала ће се писма спалити.

Рукописи се не враћају.

Награда се издаје тек онда кад писац поднесе дело наштампано, осим ако с „Матицом" о томе што друго не уговори.

Награда се губи, ако писац не изда дело своје на свет за годину дана, а међу тим није што друго уговорио.

Писац је дужан од свог награђеног дела, кад из штампе изађе, послати „Матици" 25 комада.

Награђене расправе штампају се најпре у „Летопису", а после остаје право и писцу и „Матици" да их могу прештампати и посебице.

Из главне скупштине „Матице Српске" у Новом Саду 23. августа (4. септембра) 1889.

Председник „Матице Српске:"
А. Хаџић, с. р. секретар. **Милош Димитријевић**, с. р. кр. саветник.

РЕД ПЛОВИДБЕ

путничких пароброда почевши од 28. септ. до 19. октобра 1889.

Из НОВОГ САДА у СЛАНКАМЕН-ТИТЕЛ: средом, петком и недељом 5½ сати после подне.

Из НОВОГ САДА у ЗЕМУН-БЕОГРАД: средом, петком и недељом у 5½ сати после подне.

Из НОВОГ САДА у ОРШАВУ: средом, петком и недељом у 5½ сати после подне.

Из НОВОГ САДА у БУДИМПЕШТУ: средом, суботом и понедељником у 10½ сати пре подне.

У Новом Саду 28. септембра 1889.

АГЕНЦИЈА.

РЕД ВОЖЊЕ
ЖЕЉЕЗНИЧКИХ ВЛАКОВА

ВАЖИ ОД 20. МАЈА (1. ЈУНА) 1889.

Из Будимпеште за Београд:

Километара	Станице		Мњевити влак (Orient-Expreß)	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Будимпешта	полази	2.35	2.40	8.00	9.40	—
175	Субатица	„	5.50	6.26	1.46	5.24	—
	Шандор	„		—	—	5.33	—
	Верушић	„		—	—	5.49	—
193	Чантавир	„		—	2.11	6.16	—
	Зобнатица	„		—	—	6.26	—
207	Топола	„		6.59	2.34	6.48	—
	К. Хеђеш	„		—	—	7.12	—
223	Х. Фекетехеђ	„		7.16	2.56	7.20	—
234	Врбас-Кула	„		7.30	3.16	7.46	—
248	Стари Кер	„		7.44	3.34	8.15	—
	К. Алпар	„		—	—	8.25	—
260	Кисач	„		—	3.51	8.38	—
276	Нови Сад	„	7.40	8.21	4.19	9.17	—
279	Петроварадин гр.	„		—	4.25	9.25	—
281	Петроварадин	„		8.29	4.32	9.33	—
286	Карловци	„		8.37	4.41	9.47	—
296	Чортановци	„		—	4.59	10.09	—
300	Бешка	„		—	5.07	10.20	—
310	Инђија	„		9.05	5.21	10.38	—
318	Стара Пазуа	„		9.15	5·38	11.00	—
326	Нова Пазуа	„		—	5.50	11.15	—
332	Батајница	„		—	6.00	11.28	—
347	Земун	„	8.59	9.45	6.20	11.55	—
359	Београд	„	9.09	10.05	6.45	12.30	—

(Мњевити влак: сваког уторника и петка; Брзи влак: сваке среде и суботе)

Из Београда за Будимпешту:

Километара	Станице		Мњевити влак (Orient-Expreß)	Брзи влак I. II. III.	Особни влак I. II. III.	Мешовити влак I. II. III.	Мешовити влак II. III.
—	Београд	полази	3.02	5.30	8.25	3.25	—
12	Земун	„	3.12	6.11	9.00	4.01	—
27	Батајница	„		—	9.19	4.33	—
34	Нова Пазуа	„		—	9.30	4.48	—
41	Стара Пазуа	„		6.42	9.43	5.05	—
49	Инђија	„		6.52	10.01	5.31	—
60	Бешка	„		—	10.19	5.56	—
64	Чортановци	„		—	10.27	6.06	—
73	Карловци	„		7.20	10.46	6.30	—
78	Петроварадин	„		7.27	10.56	6.43	—
81	Петроварадин гр.	„		—	11.02	6.51	—
83	Нови Сад	„	4.43	7.43	11.16	7.19	—
100	Кисач	„		—	11.38	7.58	—
	К. Алпар	„		—	—	8.10	—
112	Стари Кер	„		8.13	11.55	8.22	—
125	Врбас-Кула	„		8.28	12.18	8.51	—
136	Х. Фекетехеђ	„		8.40	12.36	9 14	—
	К. Хеђеш	„		—	—	9.20	—
152	Топола	„		8.57	1.02	9.47	—
	Зобнатица	„		—	—	10.02	—
166	Чантавир	„		—	1.21	10.13	—
	Верушић	„		—	—	10.23	—
	Шандор	„		—	—	10.40	—
185	Субатица	стиже	6.30	9.32	1.45	10.50	—
	Субатица	полази	6.38	9.46	2.25	11.28	—
359	Будимпешта	стиже	10.05	1.25	7.30	6.40	—

(Мњевити влак: сваке среде и суботе; Брзи влак: сваке среде и суботе)

НАПОМЕНА. Црним словима штампани сати и минути значе ноћно доба и то од 6 сати у вече до 5 сати 59 минута ујутру.

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Изишао је:

ЛЕТОПИС
МАТИЦЕ СРПСКЕ.

Уређује **А. Хаџић.**

Књига 159. (Свеска трећа за годину 1889.)

У овој књизи налазе се ови саставци: I. Манастир Лепавина. Прилог к српској историји. Од Владимира Красића. (Наставак). — II. Биографија Јована Витковића. Написао Гаврило Витковић. (Свршетак.) — III. Лажни Бранковићи. Од Лауша Талоција. С мађарског др. Стеван Павловић. — IV. Добре воље. Шаљива игра у 4 чина. Написао Милан Савић. — V. Додатак природописној и медицинској номенклатури. Прибрао проф. Мојо Медић. — VI. Говори у свечаним седницама књижевног одељења „Матице Српске": У спомен Мити Поповићу о св. Сави 1889. год. говорио Милан Савић. — VII. Гласник из српског и словенског света: Педесетогодишња прослава Текелијна завода. — VIII. „Матица Српска": Изводи из записника књижевног одбора и одељења г. 1889. У том књижевном раду налазе се ове оцене: Оцене Мише Димитријевића и Стевана Лекића о делу Мите Петровића „У горњој Славонији, путописне слике."

Сваки члан, који је одговорио својим чланским дужностима, што се тиче плаћања чланарине, добија „Летопис" бесплатно.

Члановима у месту доставља се „Летопис" у кућу, а чланови са стране добијају „Летописе," који им припадају, поштом.

ОГЛАСИ.

ЗЕЈТИН

луштички изврстан, природно вкусан и сладак, које му особине само земљиште даје, те због чега одавно ужива одличност и предност према другом зејтину. Ја га набављам непосредно из најчистијих кућа које га приређују — избирајући маслине — по мом напутку, тако, да је у свему потпуно чист, што није од мале вредности за сваку отменију српску кућу, која чистоћу воле.

Разашиљем га поштом у блеханим сосудима (никлама) по 5 кила уз поузеће по фор. 3.50 најфинији. Находи се код мене и маслина сваке врсте.

Никола Михајловић,
Castelnuovo di Cattaro Dalmatien.

Д. П. РАНИСАВЉЕВИЋ, ПАНЧЕВО.

Пошљите ми од вашег изврсног зејтина по ново 5 кила, са прво послатим којега смо потрошили, били смо подпуно задовољни. 3—

ГОСТИОНИЦА
КОД „БЕЛОГ ВОЛА" У НОВОМ САДУ

футошка улица

продаје се из слободне руке. Ближи услови сазнати се могу код г. **Јозефа Шпилера.** 3—3

У једној већој вароши у Банату, предаје се једна **КОЖАРСКА** трговина са повољним условима. Иста радња постоји већ 40 година и снабдевена је са добрим сталним муштеријама.

Упитати се ваља код администрације овога листа. 2—3

Слободна сам штованој женској публици до знања ставити, да у својој помодној радњи свагда **велико и обилато стовариште**

ЖЕНСКИХ И ДЕЧИЈИХ
ШЕШИРА, КАПИШОНА, КОФИРА

за старије госпође, и сву осталу у ту струку спадајућу робу у **великом избору** а уз **најумеренije цене** имадем.

Уједно се препоручујем за **обнављање старих шешира**, који кроз једну бечку мамвелу поправљени **најмодернији облик добијају.**

ПОМОДНИ САЛОН ГЂЦЕ ГИЗЕЛЕ
у новом саду
у кући г. Ђорђа Недељковића
на главној пијаци број 25.
1—3

ДО САДА ЈОШ НЕНАДМАШЕНО.

В. МАГЕРА
права, очишћена

МАСТ ОД РИБЉЕ ЈЕТРЕ
(LEBERTHRAN)
ВИЉЕМА МАГЕРА У БЕЧУ.

DORSCH

Испитано од првих медицинских ауторитета **због лаке сварљивости** и за децу препоручено и прописано, као најчистије, најбоље, најприродније и приповнато као средство, које најбрже дејствује против **грудних и плућних болести**, против **скрофула, отока и краста, кожних и болести у жлездама**, против **слабости** и т. д., може се — **флаша по 1 фор.** — на фабричном сложишту, Беч, III., **Bez. Heumarkt 3.**, као и у највише апотека и спецерајских трговина, у аустро-угар. монархији праве ове масти добити.

У Новом Саду: код гг. **К. Б. Грозингера, Г. Плавшића**, апотекара. **Браће Вагнера** и **Љ. Стефановића**, трговаца. 1—18

Власник и издавалац Миљица Томић рођ. Милетић. Одговорни уредник Јаша Томић. Српска штампарија дра Светозара Милетића.